

АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ В УКРАЇНІ

1997-1998 рр.

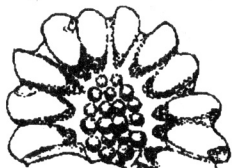

ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES
IN UKRAINE 1997-1998

Національна академія наук України
Інститут археології НАН України

*80-річчю української археологічної
школи присвячується*

АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ В У К Р А Ї Н І 1997-1998 рр.

Появі у світ цього
видання сприяла спонсорська підтримка
колективів ТОВ фірми "ПТФ" (м. Харків),
Чернігівської обліспекції управління культури,
Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАН України

Київ
Інститут археології НАН України
1998

Кулатова І.М., Гейко А.В., Золотницька Т.М., МIRONENKO К.М., Супруненко О.Б.

Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації

Дослідження Глинського археологічного комплексу

В ході вивчення округи Більського городища археологічна експедиція Полтавського Центру охорони та досліджень пам'яток археології в 1997-1998 рр. розпочала дослідження Глинського археологічного комплексу, розташованого на південь від Великого укріплення Більського городища, в південно-східній частині с. Глинське Зіньківського району на Полтавщині.

Глинський археологічний комплекс роменсько-давньоруського часу займає мисоподібні останці правого корінного берега р. Ворскла висотою 30-41 м над рівнем заплави в урочищах Городище, Кріпость (Цвинтар), Панський Яр (Мале Городище), Тарасівка та навколишні підвищення третьої тераси, розкинувшись на загальній площі понад 14 га. Він складається з великого та малого городищ, решток острога - укріпленого посаду, а також залишок навколишнього селища-посаду, розташованих біля підніжжя городищ та на навколишніх підвищеннях край вибалків і ярів, зволжених струмками.

Площа майданчика великого городища в урочище Городище округлої в плані форми складає 0,42 га (60x70 м); малого в урочищі Панський Яр — 0,25 га (45x50 м). Майданчики городищ по краю останців оточені рештками опалих валів висотою до 0,8 м і шириною в основі 6,0-8,5 м. Із заходу городища захищені потужними козирками валу висотою 5-7 м при ширині в основі 8-9 м. Збереглися рештки в'їздів, основи конструкцій підвісних містків, сліди ескарпування схилів та опалі рови біля підніжжя останців. На майданчиках обох городищ, у північно-східних частинах, знаходяться заплали ями від колодязів діаметром 8-12 м, глибиною до 2 м.

На великому городищі, у південній частині, здійснений розріз валу траншеєю 1x12 м, що виявила залишки первинної лінії укріплень роменської культури у вигляді частого по краю майданчика, а також перекриваючий її потрійний ряд давньоруських клітей (розміри 2,1x2,0 м), забутованих культурним шаром з матеріалами пізньороменського часу, XI та, у верхній частині, XII-XIII ст. У заповненні однієї з клітей трапилася унікальна знахідка — уламок керамічної полив'яної писанки.

Шурфуванням установлена потужність культурних нашарувань острога в урочищі Кріпость (Цвинтар), яка досягає 1,30-2,45 м. Досліджені частина напівземлянкового житла роменської культури X ст., рештки іншої житлової споруди VIII-IX ст. На малому городищі в урочищі Панський Яр розкопане напівземлянкове житло роменської культури кінця X - початку XI ст. розміром 4,40x4,50 м, з добре збереженою конусоподібною піччю, нагівовальної в плані форми у північному кутку, залишками дерев'яних конструкцій та сходинок на вході, розвалами трьох ліпних горщиків. Найцікавішими знахідками з цього комплексу є набір зразків мініатюрної керамічної зоо- та орнітоморфної пластики, що походили з півного кутка, — фігурки собак, бика, козулі, голівка птаха тощо, в цілому подібні до статуєток з Опішні та Полтави.

За 0,4-0,6 км на північний захід від двох городищ, на краю плато мису четвертої тераси, в урочищах Гуренівщина і Шираєве, та на мисоподібних виступах третьої тераси, розчленованих ярами, на площі близько 12 га виявлений курганий некрополь роменсько-давньоруського комплексу. Він складається з понад трьохсот курганів висотою 0,1-1,8 м і діаметром 1,5-12 м. Частина з них пограбована чи знищена ярами і зсувами. Досліджено шість насипів з похованнями початку XI-XII ст., серед яких вирізняється поховання молоді жінки у кургані № 2/1998 р., здійснене на рівні стародавнього горизонту у центрі насипу висотою 0,25 м і діаметром 7 м. Поховання-трупопокладення з південно-західною орієнтацією, на спині, руки — вздовж тулуба, з великою кількістю вуглин навколо. Серед поховального інвентаря — набір з чотирьох дротяних срібних скроневих кілець та срібного біспіралеподібного, срібний "вусатий" перстень, золотоскляне (81 од.) та сердолікове (14 од.) намисто, підвіска, виготовлена з кільця срібного дроту та двох золотоскляних намистинок, часина розвалу ліпного горщика із гусеничною орнаменталією й уламок залізного ножа. Поховання датується першою половиною XI ст.

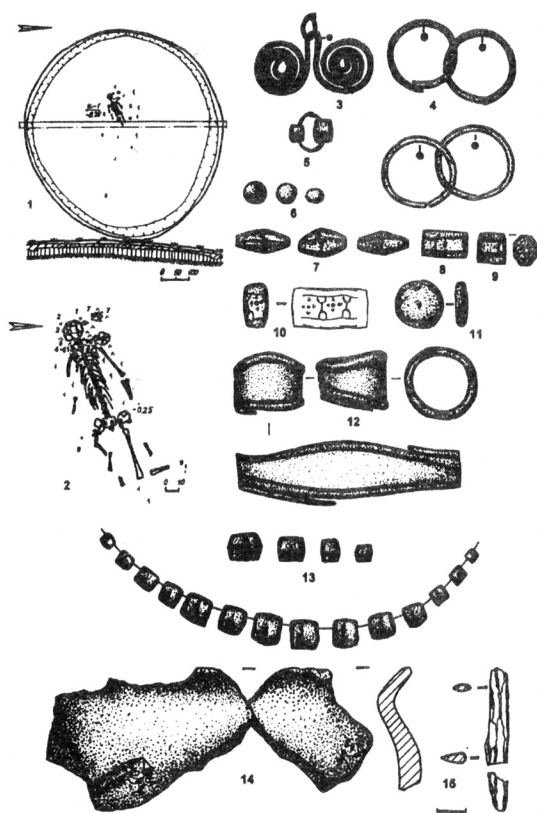

Рис. Глинське, курганний некрополь. Курган № 2/1998 р.1 — план кургану; 2 — план поховання; 3-15 — знахідки. На плані поховання: 1, 2, 7 — скроневі кільця; 3-5 — сердолікове намисто; 6 — золотоскляне намисто; 8 — перстень; 9 — уламок ножа. Матеріал: 3, 4, 12 — срібло; 5 — срібло, скло, золото; 6-11 — сердолік; 13 — скло, золото; 14 — кераміка; 15 — залізо.

В окрузі комплексу знаходиться чимало пам'яток доби бронзи і скіфської доби. Так, курганний роменсько-давньоруський некрополь розташований на частині поселення і курганного могильника скіфського часу в урочищах Гуренівщина — Спаське. Саме на цій пам'ятці, за 0,3 км на південь від села, проведені дослідження селища. Крім зборів підйомних матеріалів, у південно-східній частині поселення, неподалік від одного із зольників-попелищ, був закладений розкоп площею 28 кв. м. Товщина культурного шару в ньому становила 0,6 м. На глибині 0,4 м було виявлено дві ями, перша з яких була напівземлянковою спорудою округлої в плані форми, розміром 4,4х4,5 м, заглибленою в материк на 0,5 м, з трьома стовпами, що підтримували покрівлю. Залишків вогнища або печі не було виявлено. Похилий вхід у напівземлянку знаходився зі східної сторони. Він був досліджений частково, а також перерізаний ямою № 2, тому вдалося визначити його ширину, що становила 1,2 м. В північно-західній

частині споруди знаходилась приступка шириною 0,4 м і довжиною 1,85 м.

Яма № 2 округлої в плані форми, діаметром 1,1 м мала глибину 0,35 м від рівня материка. В ній виявлено два жертвоприношення, до яких входили

кістки собаки, корови, коня, кози або вівці. Крім типових речей скіфської епохи, що були знайдені, варто відзначити фрагменти глиняного ліпного посуду місцевого виробництва, уламки амфор, пряслиць, фрагменти зооморфних статуєток і т. ін. Вирізняються два залізних ножа, 2 шила, бронзова бляшка від вузди ромбоподібної форми, нижня частина античного кружального лекіфа. Виявлені матеріали датуються часом VI-V ст. до н.е.

Роботи на Глинському археологічному комплексі будуть продовжені.

Курбан О.В., Кучугура Л.І.

Інститут археології НАН України

Матеріали розвідок на р.Малий Кальчик

В 1998 р. авторами було здійснено розвідки на правій притоці р.Кальміус - р.Малий Кальчик. Обстежено береги двох притоків зазначеної вище річки. від витоків до їхнього злиття в єдине русло (Рис.1).

Правий приток річки починається в балці Тавлу, в 5 км на південний схід від с.Вільне, та на південний захід від залізничного полустанка Тавла. Саме з балкою Тавлу пов'язані найбільш цікаві знахідки кам'яних знарядь і кераміки. Знайдені речі дозволяють вести мову про наявність